

navodnici su preuzeti iz izvornika), o neposustajanju (ili, kako ona kaže, "moving on"), novoj duhovnosti, nekoj novoj fleksibilnosti, nomadiziranju, solidarnosti, "prijateljskim udaljenostima", ravnoteži, ambivalentnosti te, konačno, o unutarnjim i vanjskim ograničenjima "nas".

Kao što iz navedenoga vidimo, riječ je o cijelom nizu za disciplinu važnih pitanja koja su, istina, prije Greverus, promišljali i brojni drugi stručnjaci, a sasvim sigurno ni ovom knjigom neće prestati biti temom nekih budućih rasprava. Na neka je pitanja autorica pokušala dati odgovor, dok je neka ostavila otvorenima, ostavljajući svojim *nasljednicima po kulturnoj antropologiji* iznalaženje zadovoljavajućih odgovora. Ova je knjiga, iako sadrži i neke sitnije nedostatke tehničke prirode (primjerice, pojedine jedinice upotrijebljene u tekstu ne nalaze se u popisu literature smještenomu na samome kraju knjige), svakako vrijedna pažnje: ne samo zbog toga što ćemo u njoj pronaći poticajne rasprave o (ako ne uvijek i odgovore na) nekim od temeljnih antropoloških tema već i zbog toga što je autorica, čije je ime neizostavno u promatranju europske etnologije i/ili kulturne antropologije druge polovice dvadesetoga stoljeća, promišljajući estetska *kroskulturalna* posredovanja ideja i iskustava unutar performativnog, vizualnog i narativnog medija kao potencijal etnološkog tekstualiziranja, prikazala svoje zaista bogate kulturnoantropološke aktivnosti, svojevrsan presjek svojih prosudbi tijekom nekoliko proteklih desetljeća i, kao što je već rečeno, neku vrst sinteze svojih prosudbi.

Sanja KALAPOŠ GAŠPARAC

Jerry D. Moore, Uvod u antropologiju, Teorije i teoretičari kulture, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb 2002, 368 str.

Završavajući svoju knjigu *Visions of culture: an introduction to anthropological theories and theorists*, u nas prevedenu u okviru "Biblioteke antropologije i etnologije" izdavačke kuće Jesenski i Turk kao *Uvod u antropologiju: Teorije i teoretičari kulture* rečenicom Gre-

goryja Recka: "Jer, tako dugo dok budemo antropolozi... prvobitni će nam cilj biti razumijevanje ljudske vrste, shvaćanje da mnogostruki putevi vode tom razumijevanju", Moore se na određeni način "opravdava" čitatelju. Opravdanje što se iz toga citata nazire posljedica je aktualnih prijepora koji se u antropološkoj znanosti vode oko pitanja prirode same znanosti, potrebi prilagodbe njezinih tumačenja po uzoru na teorije prirodnih, odnosno interpretacije humanističkih znanosti, i tome slično. Međutim, različita su teorijska nastojanja, kako Moore pokazuje ovom knjigom, sastavni dio razvoja antropologije kao znanosti. S time je u vezi spomenuti citat pomoćno autorovo sredstvo u nakani da svojim čitateljima poruči kako se antropologijom naposljetku ipak ima smisla baviti.

Zbog različitih mišljenja i sporenja unutar antropološke znanosti, kako Moore ističe u uvodu knjige govoreći u ime antropologa-predavača na sveučilištima, "propuštamo prenijeti studentima naslijeđa antropologa koji su vrijedni naše pozornosti, pomnog istraživanja i poštovanja." Također, kao izravan poticaj Mooreu da napiše ovu knjigu, a usko vezano uz spomenuti problem, poslužilo je i pitanje jednoga od njegovih studenata "O čemu je, dovraga, uopće riječ?"

Osim uvodnog i završnog poglavlja knjiga je podijeljena u pet tematskih cjelina u kojima su zastupljeni antropolozi bliski po teorijskim koncepcijama, odnosno utjecajima na razvoj moderne antropologije.

Pod naslovom "Utemeljitelji", u prvome dijelu knjige, Moore donosi podatke o Tyloru, Morganu, Boasu i Durkheimu, čije su ideje i djelovanje utjecali na zasnivanje antropologije kao akademske discipline te su bile ishodišnim točkama na kojima su kasnije generacije

antropologa gradile svoje teorije, bilo da su ih slijedili prilagođavajući ih manje ili više vlastitim dostignućima ili su ih sasvim odbacivali.

Upravo su utjecaji tzv. utemeljitelja antropologije oblikovali različite koncepcije, s jedne strane američke kulturne antropologije – koja je u svojim istraživanjima naglašavala pojedinca i vrijednosti – i, s druge, britanske socijalne antropologije, koja je (uvelike zasnovana na Durkheimovoj teoriji o organskoj i mehaničkoj solidarnosti) bila usmjerena analiziranju društvenih institucija i djelovanja, poimajući djelovanje pojedinca kao uklapanje u unaprijed određene načine ponašanja.

U drugoj su cjelini, naslovljenoj "Priroda kulture" okupljene teorijske postavke Boasovih učenika: Kroebera, Ruth Benedict, Sapira i Margaret Mead, koje su oblikovale antropologiju u SAD-u. U trećem dijelu knjige pod naslovom "Priroda društva" Moore razrađuje osobitosti teorijskih dostignuća Maussa, Malinowskoga, Radcliffe-Browna i Evans-Pritcharda.

Četvrti dio knjige objedinjuje teorije nastale pod djelomičnim i latentnim utjecajem marksizma – neoevolucionističke, adaptacionističke i materijalističke teorije prisutne u radovima Whitea, Stewarta, Harrisa i Eleanor Burke-Leacock. Posljednja cjelina knjige "Strukture, simboli i značenja" otkriva gledišta koja su na antropološkoj sceni bila aktualna od šezdesetih godina 20. stoljeća, a predstavljena čitatelju teorijskim koncepcijama što su ih razvili i slijedili Lévi-Strauss, Turner, Geertz, Douglas i Fernandez.

Za razliku od većine pregleda antropološke znanosti, odnosno njezinih teorija, strukturiranih problemski, odnosno pojedinim smjerovima što su se u okviru znanosti razvili, Moore je odlučio knjigu strukturirati po načelu biografije. Kako je knjigu zamislio kao priručnik studentima antropologije, takvo mu je načelo djelovalo najprihvatljivijim jer "ideje ne postoje izvan konteksta, one se oblikuju iskustvom pojedinca".

Takav pristup u ovoj knjizi pokazao je dvojaki učinak: s jedne strane omogućuje uvid u pojedina – i to ona koja je Moore smatrao posebno bitnima – područja djelovanja i utjecaje koje su zastupljeni antropolozi imali na razvoj znanosti, ali s druge otežava pokušaj sumiranja i sinteze ključnih antropoloških ideja.

Pristup donekle sličan Mooreovu susreće se i u još jednoj knjizi jezično dostupnijoj domaćem čitateljstvu. Riječ je o *Antropološkim teorijama* Elvina Hatcha, koju je krajem 70-ih objavio Beogradski izdavačko-grafički zavod. Hatch svoju knjigu također gradi po biografskom načelu, ali on više pozornosti posvećuje poimanju ljudskog ponašanja, odnosno međuodnosu kulture, društva i pojedinca onako kako ih detektira u idejama pojedinih teoretičara.

Međutim, Hatch je u svoje djelo uključio samo one teorije i teoretičare čije su ideje bile općeprihvaćene do kraja Drugoga svjetskog rata, ne usuđujući se zbog moguće pristranosti pisati o tada aktualnim težnjama unutar znanosti. Upravo je njih Moore obradio u posljednjem poglavlju knjige. Osim toga, Moore je u knjigu uključio i neke sasvim suvremene pojave u znanosti, i time je zaokružio ono što je knjigom naumio – uputiti na osnovne teorije i teoretičare u okviru antropologije. Ako se nedostatkom smatra njegov odabir strukturiranja knjige po biografskom načelu, on se umanjuje upravo popisom ključnih bibliografskih jedinica o svakom pojedinom u knjizi zastupljenom antropologu. Time se priručnička namjena ove knjige ispunjava – ona studentima nudi osnovna znanja o vizijama kulture onako kako ih autor iščitava iz djela, za njega, najutjecajnijih antropologa, a istodobno otvara prostor daljnjim istraživanjima tih teorija i teoretičara.

Ana-Marija VUKUŠIĆ